

Medību konference Slovēkijā

Teksts un foto: ANITA UPĪTE

Lasītāji noteikti pamanījuši, ka MMD jau vairākus gadus sadarbojas ar Slovēkijas Dzīvnieku resursu pētniecības institūta Nacionālo lauksaimniecības un pārtikas centru Nitrā. Turklāt “sadarbojas”, laikam, ir par vāju teikts, jo laika gaitā esam kļuvuši par labiem draugiem – apmaināmies ar jaunumiem un publikācijām, sarakstāmies, sazvanāmies un pat braucam cits pie cita ciemos.

Šoreiz bija mūsu kārta braukt. Iemesls doties ceļā, kā jau virsrakstā teikts, – medību konference...

Lidošanas un sagaidīšanas patīkamie pārsteigumi

Jau daudzus gadus līdzekļu taupīšanas nolūkos esam lidojuši tikai ar zemo cenu aviokompānijām, taču uz Slovēkiju (precīzāk, uz Nitru) ātru, taisnu un ļoti lētu ceļu neatradām. Tiesa, mūsu nacionālā lidsabiedrība šogad uzsākusi sezonālus tiešos reisos uz slēpotāju iecienīto galamērķi Popradu, taču no šīs Tatru “galvaspilsētas” līdz Nitrai vēl vismaz 250 km pa ne visai labiem ceļiem... Tā nu izvēlējāmies tiešo “AirBaltic” lidojumu uz Austrijas galvaspilsētu Vīni, no kuras līdz mūsu galamērķim vien nieka pusotras stundas braucieni.

Var, protams, lamāt *airbaltika* “vadoņu ēdelību”, bet man kā pakalpojuma lietotājam ir sakāmi tikai vislabākie vārdi – tīrs, moderns lidaparāts, izskatīgas stjuartes, pilnīga informācija par lidojumu labā literārā valodā un lielisks ēdiens... Iespējams, jaunās lidmašīnas nodrošina arī daudz labāku spiediena izlīdzināšanu salonā, jo paceļoties un nolaižoties nekāds diskomforts vispār nebija jūtams...

Arī tālāk ceļojām kā kungi – sagaidītajos bija atsūtīts institūta zootehniķis Romāns; pēc iekārtošanās hostelī ar sarunām pie pusdienu galda mūs izklaidēja viena no ilglaicīgākajām institūta darbiniecēm asociētā profesore Marija Hrenkova; bet mūsu sagatavoto prezentāciju pārbaudījām un vakarējām kopā ar mūsu draugu Matūšu Rajsķi, kurš ir gan Dzīvnieku resursu izpētes institūta Uztura departamenta vadītājs, gan daudzu MMD publicēto rakstu autors. Skaidrībai laikam vēl jāpiebilst, ka viņš ir arī tradicionālās medībām veltītās konferences iedibinātājs un galvenais organizators.

Par pārnadžu piebarošanu un veselību

Matūšs Nitras institūta Uztura departamentā strādā jau 15 gadus un savulaik, visai drīz pēc darba uzsākšanas, nolēmis, ka nepieciešama arī medību dzīvniekiem veltīta kopānākšana. Konference tiek rīkota ik pārgadus, šī bija pēc kārtas sestā, un tāpat kopumā pasākums aptver jau 12 gadu periodu. Jau kopš pirmsāku-

Esam patīkami pārsteigti un pat lepnī par mūsu nacionālo aviosabiedrību. Spārnu galos lecošā Saule un rietošais Mēness (redzams attēlā!) ir tikai papildu bonuss patīkamajam lidojumam uz Vīni.

FOTO: M. RAJSKIS

Nitras Dzīvnieku resursu izpētes institūta Uztura departaments medijamo dzīvnieku problēmām veltītu konferenci rīko ik pārgadus, un šī ir jau sestā reize. Interese no dažādu institūciju, sabiedrisko organizāciju un mednieku puses ir tik liela, ka pēdējās pieteikšanās nedēļas laikā jau nākas interesentiem atteikt – zāles ietilpība neļauj uzņemt vairāk par 210–230 dalībniekiem.

Manai prezentācijai ir atvēlēta teju stunda, un klausītājus, protams, visvairāk interesē aļņu, bebru un plēsēju apsaimniekošanas nianse, kā arī Latvijas pieredze cīņā ar Āfrikas cūku mēri.

FOTO: G. VĀVERĪŅŠ

Ar mūsu drauga, konferences rīkotāja Matuša Rajska palīdzību (viņš uzstājas tulka lomā) sniedzu interviju par ĀCM vienam no lielākajiem Slovērijas televīzijas kanāliem.

miem konference bijusi starptautiska, un arī šogad gan lektori, gan klausītāji bija sabraukuši no dažādām valstīm: Slovērijas, Čehijas, Austrijas, Vācijas, Serbijas, Latvijas un pat Krievijas. Tiesa, krievu kolēģus mazāk interesē savvaļas dzīvnieku populāciju apsaimniekošana, vairāk – iespēja Eiropā iepirkt ģenētiski spēcīgu vaislas materiālu saviem briežu dārziem un fermām, kā arī izzināt

dzīvnieku piebarošanas, veterinārijas, audzēšanas u.c. smalkumus. Šāgada konferences centrālā tēma šīm interesēm atbilda tikai daļēji – tā pamatā bija veltīta pārnadžu skaita regulācijai, piebarošanai un veselībai dabā.

Par to, ka savukārt Slovērijā šīs tēmas interesē ļoti daudzus, liecināja pasākuma apmeklētība – brīdī, kad klausītāju skaits pārsniedza 210 un kopā ar vēl vis-

maz pārdesmit organizatoriem bija izsmēlis institūta zāles ietilpību, reģistrācija tika slēgta. Tas notika jau nedēļu pirms pasākuma. Savukārt es, konferences dienā ieraudzījusi stāvgrūdām pārpildīto zāli, ar zināmu skaudību nodomāju: “Būtu lieliski, ja arī Latvijas mednieki ar šādu aizrautību gribētu apmeklēt zinātniski praktiskās konferences!...” Iespējams, tas ir tādēļ, ka Slovērijā mednieku ir teju divreiz vairāk nekā Latvijā (dažādos avotos minēti skaitļi no 40 līdz 55 tūkstošiem) un viņiem vienmēr bijusi arī liela un spēcīga mednieku organizācija – 2020. gadā Slovērijas Mednieku asociācija svinēs savu simtgadi.

Kas attiecas uz pašu konferenci, ja vajadzētu izcelt dažas no visplašāk iztirtajām un rezonansi izsaukušajām konferences tēmām, es minētu trīs:

- 1) dzīvnieku pārmērīgs blīvums un mērķtiecīga virzība uz tā samazināšanu;
- 2) pilnīga atteikšanās no dzīvnieku piebarošanas vai arī piebarošanas izmantošana postījumu novēršanai;
- 3) Āfrikas cūku mēra draudi. Par šīs

1. tabula. Medijamo dzīvnieku skaita un nomedīšanas limita salīdzinājums Slovērijā (2015./16. g. med. sez.) un Latvijā (2016./17. g.m.s.)

	Medijamais dzīvnieks	Alnis	Staltbriedis	Mežacūka	Stirna	Dambriedis	Çemze	Muflons
Slovākija	Skaitis	–	65126	41 594	106 906	15 807	176	13 350
	Limits	–	35631	54 588	35 697	9 746	12	6 310
Latvija	Skaitis	23 000	57 000	23 000	158 000	–	–	–
	Limits	7 748	17 199	34 577	37 798	–	–	–

Viens no institūta Uztura departamenta Medību dzīvnieku izpētes nodaļas uzdevumiem ir pētīt dzīvnieka trofeju attīstību, to kvalitātes pieaugumu atkarībā no barības utt. Šeit – brieža Maksimusa pirmie ragi 2006. gadā. Jāteic, nekas īpašs...

Briežu piebarošanas pamatu pamatam ir jābūt labas kvalitātes sienam. Turklāt uzsvars liekams uz vārdiem "labas kvalitātes"!...

sērgas tuvošanos viņu zemei slovēki ir pamatoti nobažījušies.

Lai aptuveni apjaustu situāciju Slovēkijā nozīmīgāko medijamo dzīvnieku ziņā un arī šis valsts medību stratēģiju, jāaplūko 1. tabula, kur sniegts salīdzinājums ar Latviju.

Slovākijas teritorija ir vien apmēram 75 % no Latvijas teritorijas (49 tūkst. kv.km pret 64,6 tūkst. kv.km), taču, kā redzams, gan staltbriežu, gan mežacūku slovēkiem ir krietni vairāk nekā pie mums. Ir arī krietns skaits tādu mums eksotisku medījumu kā dambrieži un mufloni, taču pagaidām nav aļņu (uzsvars šeit tiešām liekams uz vārdu "pagaidām", jo slovēki iecerējuši ilglaicīgu aļņu izpēti un [iespējams arī] pavairošanas programmu). Vienīgi stirnu populācijas blīvums pie mums ir nedaudz lielāks. Savukārt, ja salīdzina plānoto medību slodzi, Slovēkijā tā ir pamatīga: no 30–

Matūšs savācis visus Maksimusa mestos ragus un var to attīstību gadu gaitā labi salīdzināt. Šis salīdzināšanas rezultātā viņš nonācis pie kāda likumsakarīga, bet līdz šim literatūrā neaparakstīta fenomena atklāšanas. Proti, sākumā brieža ragi ar katru gadu kļuvi aizvien lielāki – jau piekto raga bijuši zelta medaļas vērtē. Bet tad... Lūk, Matūša stāstītais:

"Sākotnēji šis briežu bullis piecus gadus tika turēts kopā tikai ar citiem bulljiem un ātri audzēja ragu masu. Skatījos – ļoti labs bullis, tādēļ pielaidu pie govīm. Viņš kļuva pilnīgi traks, bauroja līdz decembrim. Bet nākamajā gadā, pēc pirmā īstā rieta, izaudzētie ragi bija izteikti mazāki nekā iepriekš. Viņš bija atdevis pārāk daudz spēku! Maz ēdis, daudz mīlējis... Bet vēl pēc gada ragi atkal bija lieliski – viņš jau zināja, ka "meitenes" nekur nepazudīs, viņš bija pārliecinātāks, mierīgāks..."

Par novēroto parunāju ar gudriem medniekiem, un viņi apliecināja, ka tāda pati parādība novērojama arī brīvā dabā – briežu ragi kļūst labāki un labāki līdz 5–6 gadu vecumam, bet tad ragu attīstība uz vairākām sezonām it kā apstājas vai pat novērojama regresija. Tas liecina, ka bullji šajā vecumā sāk aktīvi piedalīties riestā – kaujas, izveido harēmu, aplec govīs. Nevieni to iepriekš īsti nav aprakstījis..."

60 % briežveidīgajiem, bet cūkām – visi 120 %. Un, protams, slovēku mednieki par to ir nedaudz sašutuši; kā jau visur – mednieki ir ieinteresēti rezultatīvās un bagātīgās medībās, kas savukārt saduras ar lauksaimnieku un mežsaimnieku interesēm.

Tādēļ vairākas prezentācijas konferencē bija veltītas tieši tam, lai mācītu medniekus pareizi izmantot piebarošanu dzīvnieku atvīlīšanai no vietām, kur tiem uzturēties nebūtu vēlams. Medību torņi jāceļ tajās vietās, kuras no dzīvniekiem jāpasargā, bet jāatstāj dzīvniekiem miera vietas tur, kur vēlies, lai viņi uzturas. **Galvenā atziņa – nemedīt pie barotavām!** Barotava ir paredzēta tam, lai dzīvnieks tur uzturētos un mierīgi ēstu, lai iegūtu barības vielas, kuru tādu vai citu iemeslu dēļ viņam attiecīgajā brīdī pietrūkst! Ja dzīvnieks ir stresā, ir iebiedēts, ja viņam ir bail doties pie barotavas,

tad brīdī, kad dzīvnieks pie barotavas nonāk, viņš sāk rīt, cik spēka, kas savukārt nav labi veselībai....

It kā sen zināmas patiesības, bet ne tuvu visi tās saprot un ievēro. Starp citu, Slovēkijā medības pie barotavām ir aizliegtas...

Savukārt par ĀCM ir īpašs stāsts. Slovēkija ir sava veida no šīs slimības brīva sala, kurpretim apkārtējās valstīs – Čehijā, Polijā, Ukrainā – mēris jau konstatēts, turklāt samērā tuvu Slovēkijas robežām. Šajās vietās slovēki gar robežu izveidojuši īpašus slimības uzraudzības iecirkņus, noteikuši pastiprinātus drošības pasākumus, tiek ievākti mežacūku audu un asiņu paraugi analīzēm. Lai ziņotu par Eiropas līmeņa nolēmumiem, konferencē ar ļoti vispusīgu prezentāciju uzstājās veterinārijas ziņā visaugstākā šīs valsts amatpersona, kā arī vairāki atbildīgo ministriju pārstāvji, taču klausītāju at-

tieksme bija visai līdzīga kā pirms pāris gadiem Latvijā – mednieki ir nemierā ar noteiktajiem ierobežojumiem un saskata zināmas “sazvērestības teorijas”.

Lai vai kā, mūsu prezentācijas daļa par biodrošības pasākumiem, ĀCM ienākšanu un virzību Latvijā, izpelnījās nedalītu auditorijas uzmanību. Konferencēs pārtraukumā mani intervēja viens no lielākajiem Slovākijas televīzijas kanāliem “Markiza”, lai veidotu sižetu par Āfrikas cūku mēri, bet kolēģi paspēja iedēvēt par “mēra māti”, jo ne cik mierinoša un ieaijājoša savos izteikumos nebiju. Īsā versija varētu skanēt apmēram šādi: “Protams, jādara viss iespējama slimības novēršanai, jāmedī pietiekami intensīvi, taču cerība, ka Slovākija kļūs par valsti, kurā ĀCM neienāks, ir vislielākajā mērā naiva...”

Jau tajā pašā dienā sižets tika parādīts televīzijā, savukārt mēs gatavojāmies Nītras institūta saimniecības apmeklējumam nākamajā dienā...

Par Nītras institūtu

Slovākijas Nacionālais lauksaimniecības un pārtikas centrs izveidots 2014. gadā – tāpat pirms nieka četriem gadiem. Taču tā bija vienkārši “jumta organizācijas” radīšana vairākām daudz senākām pētniecības iestādēm. Dzīvnieku resursu pētniecības institūts Nītrā dibināts jau 1947. gadā (pirms 70 gadiem!), bet ēka, kurā patlaban izvietojies Uztura departaments, ir 50 gadus veca. Šā departamenta Medību pētniecības darba nodaļa (pēta savvaļas pārnadžu ekoloģiju un uztura īpatnības) izveidota pirms 20 gadiem.

Skaidrību par galvenajiem pētniecības virzieniem visvieglāk iegūt, dodoties ekskursijā pa institūta laboratorijām un izmēģinājuma saimniecību un vienlaikus intervējot mūsu draugu Matūšu Rajski, kurš, kā teikts iepriekš, jau 15 gadus ir Uztura departamenta vadītājs.

Lūk, neliels ieskats tāsdiēnas sarunā.

A.U.: – *Kāpēc jūsu valstī tika lemts radīt tik specializētu dzīvnieku izpēti centru?*

M.R.: – Šo institūtu izveidoja profesors Aleksandrs Zommers (viņš nu jau miris) kopā ar Dr. Miroslavu Vodņanski, kurš piedalījās arī šajā konferencē un ir Viduseiropas Medijamo dzīvnieku ekoloģijas institūta direktors Vīnē. Viņi izveidoja starptautisku institūtu ar nodaļām trijās valstīs: Austrijā, Slovākijā

un Čehijā. Dzīvnieki nezina un neievēro robežas, tādēļ to radītās problēmas ir ļoti līdzīgas visā Eiropas vidienē. Tika nolemts “likt prātus un resursus kopā” un arī pētījumus veikt saskaņoti.

Par institūtā veiktajiem pētījumiem

– *Kādos virzienos strādājat?*

– Viens no galvenajiem izpēti virzieniem ir dzīvnieku nodarītie postījumi mežam un to novēršana. Mums jāspēj pieņemt pareizus lēmumus par dzīvnie-

ku piebarošanu, lai šos postījumus samazinātu līdz minimumam. Pētījumos pierādīts, ka ar barošanu mēs postījumus varam gan palielināt, gan samazināt līdz nebūtiskam līmenim. Gadījumos, ja dzīvnieki saņem visu nepieciešamo barotavās, viņiem ir daudz mazāka nepieciešamība apkost koku zarus un noplēt mizu.

Tiesa, to ir viegli pateikt, taču grūti realizēt, jo mednieki parasti nelieto piemērotu barību, nebaro pareizā vietā, lai-

Abos attēlos redzami brieža Maksimusa ragi – pirms trim gadiem, būdams deviņus gadus vecs, šis briedis kādā janvāra dienā vienkārši apgūlies zemē un nomiris (attēlā kreisajā pusē ir mestie 7. ragi, kas pielikti pie cita galvaskausa, bet 8. ragi, protams, palikuši pie Maksimusa “personīgā” galvaskausa). Kā redzams citā šīs lappuses attēlā, bulļa 1. ragi nav nekas īpašs, bet jau 4. ragi (piecus gadus vecs dzīvnieks!) bijuši zelta medaļas vērti. 8. (pēdējo) ragu izvērsums izteikti samazinājies, ragi it kā “sagājuši kopā”, to forma kļuvusi nedaudz kroplīga, otrie acu žuburi pazuduši pavisam.... Vēlākie veterinārie izmeklējumi nav devuši nekādu atbildi, kādēļ briedis nomiris, jo visi iekšējie orgāni izskatījušies absolūti veseli. Tomēr ragu forma, kā redzams, jau laikus signalizējusi par kaut kādas slimības klātbūtni un attīstību...

Par šo attēlu ir divi stāsti. Pirmais ir par attēlā redzamo pelnutrauku ar jūras ērgļa kāju. Ērglis miris dabīgā nāvē apmēram pirms 70 gadiem, un pelnutrauks ilgi rotājis Matūša vectēva rakstāmgaldā. Otrais stāsts ir par Slovākijas zinātniskajām un dabas aizsardzības institūcijām, kuru kabinetos vēl visā krāšņumā redzama to “īpašnieku” personība un intereses. Tas, atšķirībā no Latvijā ienākušās bezpersoniskās biroju sterilitātes, šķiet ļoti simpātiski un mājīgi.

Notikums. Medības

Viens no institūta izpētes objektiem ir stirna – gan šo dzīvnieku barošanās, gan slimības, gan trofeju attīstība un kulminācija. Enot gar stirnu nožogojumiem, M. Rajsķis mums uzskatāmi nodemonstrē, cik ārkārtīgi grūti (pat neiespējami) ir noteikt buka vecumu pēc tā auguma aprisēm, krāsas vai ragu izmēra. Pirmajā attēlā redzamajam buciņam šie ir vien otrie ragi, bet otrajā attēlā redzams vecs, nikns buks, kurš audzē savus vienpadsmitos ragus...

Katra buka mestie ragi tiek savākti un izvietoti glītās rindās pa gadiem – tas ļāvis secināt, ka buki trofejas kulmināciju var sasniegt jau trešajā dzīves gadā (2. ragi), visbiežāk tas notiek ceturtajā (3. ragi), bet labas trofejas dažreiz var izaudzēt arī sešus gadus veci dzīvnieki...

Neviens līdz šim tā īsti nav varējis pateikt, cik ilgi briežu govīs dzīvo un cik ilgi tām var dzimst teļi. Tad nu, lūk, pirms dažiem gadiem institūta darbinieki izlēmuši iemidzināt 21 gadu vecu briežu govī, kas bijusi jau stipri slimā un vārga, bet tā arī nav aizgājusi dabiskā nāvē... Attēlā redzamā briežu govī Sisi ir 19 gadus veca un vēl 17 gadu vecumā dzemdējusi ņipru teļu...

kā, intensitātē utt.

– Ja barība barotavā ir nevērtīga, nesabalansēta vai galīgi nepiemērota – vai dzīvniekiem vēl vairāk jāgrauž mežs, lai mazinātu barošanas radītās vēdergrauzes un kompensētu to vai citu vielu trūkumu?...

– Tieši tā! Pie mums galvenā problēma ir tā, ka mednieki lieto tikai spēkbarību, galvenokārt graudus: kukurūzu, miežus, kviešus... Briežiem ļoti patīk, graudos ir daudz enerģijas, taču ļoti maz šķiedrvielu, un tas noved pie diviem ļaunumiem:

- šāds uzturs izraisa acidozi – briežiem rodas veselības problēmas, vājāki dzīvnieki var pat nobeigties;
- dzīvnieki mēģina kompensēt trūkstošās šķiedrvielas, graužot mežu vēl stiprāk.

– Ko domājat par bietēm, burkāniem, āboliem, kartupeļiem utt. barotavās?

– Arī – daudz enerģijas, maz šķiedrvielu... Bet dārzeņi un augļi tomēr ir labāki par kviešiem. Tomēr kopumā briežu piebarošanas pamatu pamatam ir jābūt labas kvalitātes sienam. Un atkal – uzsvars ir uz vārdiem “labā kvalitāte”! Ja mednieki grib piebarot dzīvniekus pareizi un jēgpilni, tad jāgatavo labas kvalitātes siens. Un šī ir vislielākā problēma, jo medniekiem nav ne kur, ne ar ko, ne laika, kad to gatavot. Siens jāgatavo jūnijā, kad zāle ir smalklapaina un īsa, kad ziedi nav pārziedējuši vai arī tikko gatavojas plaukt, sienam jābūt smaržīgam, sausam. Liellopiem paredzētie ruloni briežiem (un vēl vairāk – stirnām!) galīgi neder! Govīs spēj pārstrādāt arī sliktākas kvalitātes sienu, viņas tādēļ vienīgi, iespējams, nedos tik daudz garšīga piena... Taču mednieki visbiežāk no lauksaimniekiem pārķ tieši šādu – meža dzīvnieku barošanai nederīgu – sienu! Šāds siens nav arī garšīgs, bet barotavās taču jālieto atraktīva barība, kurā vienlaikus ir arī pareiza barības vielu attiecība.

Mednieki bieži vien nenovērtē spēcīgu briežu govju nozīmi populācijas uzlabošanā, taču tieši lielas un spēcīgas govīs ir populācijas pamatu pamats. Laba govī plus pareiza barība nodrošina to, ka pēcnācēji maksimāli parādīs savu ģenētisko potenciālu. Tāpat mednieki bieži vien kļūdās dzīvnieku masas noteikšanā “uz aci”. Attēlā redzamo govju vecums ir no pieciem līdz astoņiem gadiem, viena no tām sver 220 kg, kāda cita – 178 kg...

Ja grib organizēt pareizu piebarošanu, ir divi pamatnoteikumi.

Katru dienu (katru!!!) barotavā jāpieved neliels daudzums spēkbarības. Spēkbarība nedrīkst stāvēt barotavās. Tai ir jāpietrūkst, nevis jāpaliek pāri – tā, lai brieži ar to nejustos paēduši un pēc “saldā ēdiena” ēstu arī sienu.

Jābūt lielam skaitam mazu barotaviņu, nevis vienai lielai barotavai – lai pieēšanas tiek nevis tikai pāris stiprākie dzīvnieki, bet gan visi.

Protams, arī ēdot daudz graudu, ne jau katrs dzīvnieks no acidozes nobeigsis. Mednieki joprojām redzēs briedi, taču nezina, kas notiek dzīvnieka kuņģī. Toties brieža nākamie ragi būs sliktāki, un to būs panākusi nepareiza piebarošana, bet mednieki bieži vien par to pat neaizdomāsies.

Tādēļ, ja nevar nodrošināt regulāru (ikdienas) barotavu papildināšanu, tad labāk graudus nelietot nemaz. Pietiek ar labas kvalitātes sienu, bet... Ir vēl viena problēma – traucējums! Ja mednieki vēlas, lai barība “strādā” un dzīvnieki to ēd, nedrīkst medīt pie barotavām! Barošana ir dzīvnieku audzēšanas veiksmes atslēga parkos, fermās, briežu dārzos, jo brieži ir dzīvnieki, kas ir ļoti viegli audzējami. Turpretim savvaļā barošana būtībā nav nepieciešama. Tādēļ daudzi Austrijas un Vācijas mednieki ir pārtraukuši dzīvniekus piebarot vispār. Viduseiropā jau tāpat ir ārkārtīgi augsts meža dzīvnieku populāciju blīvums, un tagad ir mērķis to samazināt. Samazinot dzīvnieku skaitu, dabīgās barības pietiks visiem, un arī postījumi samazināsies. Taču šis atziņas nav visai populāras mednieku vidū.

– Tomēr jūs šeit ļoti daudz pētāt tieši dzīvnieku “ēšanas paradumus”, barības vērtību utt. Kāpēc?

– Pirmkārt, darām to tādēļ, lai zinātu (un pēc tam varētu gudri pamācīt citus...), kas ir svarīgākais katrai sugai, ko satur tā vai cita barība, kā dzīvnieki to izmanto utt. Taču, un tas ir “otrkārt”, dažādas barības ražotājfirmas maksā mums arī par to, lai mēs pārbaudītu viņu saražoto. Var sataisīt dažādas granulas, bet visas nebūt nebūs vienādi labas. Un šeit es nerunāju tikai par medību dzīvniekiem. Mums ir īpaši boksi, kuros pārbaudām barības sagremojamību. Vienkārsāk – var noteikt, ko dod dzīvniekam iekšā, kas nāk ārā... Mēs izanalizējam,

Vēl kāds literatūrā ne visai aprakstīts fenomens – briedēns ar “nultajiem ragiem”. Visi zina tā saucamos *špīzerus*, ar ko saprot gadu līdz divus gadus vecus briedēnus ar otrajā dzīves gadā izaudzētajiem 1. radziņiem. Taču attēlā redzamajam briedēnam ir vien astoņi mēneši!

Īpašas konstrukcijas boksi, kuros noteiktu laiku tiek turēti dažādi briežveidīgie (pārsvarā stirmas un staltbrieži), lai pārbaudītu barības uzņemšanas efektivitāti. Absolūti precīzi (olbaltumvielu, ogļhidrātu, minerālu saturs) tiek izanalizēta dzīvniekam piedāvātā barība. Arī apētais daudzums ir konkrēti zināms. Ik pa 12 stundām tiek savākti īpašā paplātē sakrājušies mēsli, kas arī tiek ļoti precīzi izanalizēti. Rezultāti dažreiz ir gluži pārsteidzoši – piemēram, divas barības markas var saturēt vienādu daudzumu olbaltumvielu, minerālu, ogļhidrātu, bet to uzņemšana (sagremojamība, uzsūkšanās utt.) organismā var būt procentuāli ļoti dažāda. Šo institūta pakalpojumu it bieži izmanto kompānijas, kas izstrādā un ražo dzīvnieku barību.

kādas barības vielas ir barībā, zinām, cik to dzīvnieks apēd, un, ik pa 12 stundām savācot visus mēslus un izanalizējot tos, zinām, kas ticis sagremots, kas ne...

– Vai tas nav atkarīgs no katra konkrētā dzīvnieka un arī gadalaika?

– Strādājam tikai ar ļoti pieradinātiem un mierīgiem dzīvniekiem, pārbaudes veicam pietiekami ilgu laiku un ar pietiekami lielu dzīvnieku grupu. Bet par

gadalaikiem esam šo to atklājuši! Piemēram, esam atbildējuši uz jautājumu, vai ziemā brieži spēj sagremot barību ar augstu enerģijas saturu? Daži autori raksta, ka brieži aukstajā gadalaikā dabiski samazina enerģijas patēriņu, tādēļ arī to spēja sagremot spēkbarību ziemā samazinās. Tā nav taisnība! Gremošana vienmēr atkarīga no iespējām dabūt tādu vai citādu barību. Tas nozīmē – ja

Notikums. Medības

Institūts dzīvnieku barībā eksperimentē ar dažādām sastāvdaļām, pēta, kuri augu rūpnieciskās pārstrādes atlikumi ir izbarojami dzīvniekiem. Pirmajā attēlā redzami bioetanola (spirta) ražošanas atlikumi no kukurūzas. No otra maisa saujā tiek pagrābts pulveris, kas atlicis no rapša pēc eļļas izspiešanas – tas satur ap 40 % olbaltumvielu!

Otrajā attēlā redzams aļņu piebarošanas “slepenais ingredients” – šokolādes krikumi pēc konfekšu un cepumu ražošanas. Pie šī maisa bijām gatavi uzkavēties ilgāk arī mēs...

Latvijas aļņa Mika “virtuve”. No rīta viņš saņem kilogramu burkānu, ko apēd vispirms. Vēl redelēs ir 3 kg lucernas siena, kas satur daudz olbaltumvielu, 3 kg skābsiena ar minerālvielu piedevām, svaigi dažādu koku un krūmu zari ar lapām (tos reizi nedēļā atved no cīrsmām) un saldajā ēdienā – pāris sauju šokolādes.

Iepriekšējos ragus Miks nometis, kā jau kārtīgam alnim pieklājas, novembrī, taču (iespējams, izcilās barošanas un siltās ziemas dēļ) viņa trešie ragi šāgada februāra sākumā vēl turējās pārmēru stipri.

briedis visu gadu tiek barots ar spēkbarību, viņš pielāgojas tās sagremošanai: uz kuņģa un zarnu sienām izveidojas lielākas papillas, viņa kuņģī esošās baktērijas arī pielāgojas. Ja dzīvniekam šāda barība nav pieejama, kuņģa baktērijas un papillas mainās, pielāgojoties pieejamajai barībai: koku mizai, zariņiem un citai šķiedrvielas saturošai barībai. **Tas nozīmē, ka gremošana vienmēr seko barības pieejamībai!** Un tas arī nozīmē – ja barība tiek mainīta, tam jānotiek ļoti lēnām, kādu 3–4 nedēļu laikā. Tad notiek šī pielāgošanās un izmaiņas. Ātra barības maiņa var atgremotāju nokaut.

Ko dara un ēd Miks?

Apstaigājuši institūta briežu, stirnu, govju un pat trušu aplokus un boksus, protams, nevarējām apiet ar likumu mūsu “novadniekam” – alnim Mikam no Latvijas. Matušs uzreiz atzīst, ka aļņi, līdzīgi kā stirnas, nav īsti piemēroti turēšanai nebrīvē. To pierāda arī slovaku iecerētās “aļņu programmas” diezgan šaubīgais sākums.

Nemaz nerunājot par agrākajiem neveiksmīgajiem mēģinājumiem citās audzētavās, arī pašlaik no diviem šeit, Slovērijā, izveidotajiem aļņu pāriem dzīvi palikuši tikai divi dzīvnieki, abi Latvijas

Svarīgi, lai pētāmie dzīvnieki būtu mierīgi un pie cilvēkiem pieraduši – tad ar tiem vieglāk strādāt. Kā redzams, alnis dzīvo pilsētas centrā, pārsimt metru no institūta galvenās ēkas. Tomēr trokšņainā vieta ne visiem dzīvniekiem ir vienlīdz pieņemama – Mikam paredzētā “Zviedrijas sieva” kādurīt atrasta ar lauztu kāju, un viņu nācies iemidzināt. Acīmredzot naktī dzīvnieku kāds ļoti stipri pārbiedējis. Tā nu Miks atkal dzīvo vecpuiš...

aļņu buļļi. Mikam izvēlētā “draudzene” no Skandināvijas kādu rītu atrasta ar pārlauztu kāju un viņu nācies iemidzināt. Matūšs to saista ar nepiederošu cilvēku ielaušanos aļņu aplokā un dzīvnieku pārbiedēšanu. Savukārt otrs aļņu pāris, kas izmitināts kādus simt kilometrus no Nītras, pamanījies izbēgt no aploka un ilgi dzīvojis pāris trīs kilometru attālumā no tā, līdz Zviedrijas alneni nositis lācis. Pieredzējis tādas šausmas, “latviešu puika” devies apmēram 50 km prom no bīstamās vietas, pa ceļam ticis vilku sakosts, bet atkāpies, līdz beidzot iegājis kādā nožogojumā, kur iespundēts līdz Matūša atbraukšanai un imobilizācijai.

Gluži vai kriminālromāna cienīgs stāsts!

Tā nu patlaban Latvijas aļņi nikst savos aplokos cēlā vientulībā, un vienīgais viņu dzīves prieciņš ir ēšana. Tā, protams, tiek uzmanīgi kontrolēta un pētīta. Zināšanai:

- Miks katru rītu vispirms apēd kilogramu burkānu;
- barotavas silē tiek likts arī 3 kg skābsiena kopā ar mikroelementiem;
- redelēs – dažādu koku un krūmu zari lapaini zari, kurus ik nedēļu piegādā no mežizstrādes vietām (tas, ka zari izkalst, nemazina to barības vērtību – vienkārši ūdens saturs šādā barībā ir mazāks). Priežu un egļu mežu šeit ir maz, tādēļ aļņi ēd citu kokaugu sugu zarus – ozolus, apses, dažādus krūmus;
- vēl ik dienu Miks ēd lucernas sienu, kas īstenībā satur vairāk olbaltumvielu nekā alnīm ziemā būtu nepieciešams, tomēr 3 kg viņš dienā saņem;
- barības slepenais ingredients ir šokolādes ražošanas atlikumi, ko institūts saņem no saldumu ražotājiem un nedaudz piejauc aļņa barībai! Tajos ir tīri tauki, ogļhidrāti, enerģija.

Varbūt tādēļ Miks šogad vēl februārī nebija nometis ragus, kaut iepriekšējā gadā to darījis kā kārtīgam alnīm pienākas – novembra beigās. Interesanti, ka parastās apses (*Populus tremula*), kas tik ļoti garši visiem dzīvniekiem, satur daudz vairāk tauku un minerālu nekā citi koki un krūmi. Matūšs ar uzturzinātnieka pārliecību teic, ka viss, kas satur daudz tauku, ir ļoti pievilcīgs dzīvniekiem. Arī cilvēkiem, starp citu...¹

Turpinājums – par medību saimniecībām un medībām Slovērijā – sekos.

Nitra ir vecākā Slovērijas pilsēta, kas gluži kā Roma vai Lisabona esot uzbūvēta uz septiņiem pakalniem. Pilsētas izcilā novietojuma dēļ šajā vietā zināmas pat 30 tūkstošus gadu senas cilvēku apmetnes; pirmā kristiešu baznīca te uzbūvēta 828. gadā, bet senākie zināmie šīs pilsētas rakstītie tā saucamie Zobora dokumenti datēti ar 1111. un 1113. mūsu ēras gadu. Arī patlaban krāšņās dabas ieskaudā pilsēta saglabājusi daudzas seno laiku liecības. Tomēr vietējie ir ļoti noraizējušies par turpmāko attīstību – otrajā attēlā redzamas gigantiskas autobūves rūpnīcas, kurās ražo “Jaguar” un “Landrover”, bet lētus viesstrādniekus ievēd no Serbijas, Turcijas vai Pakistānas. Darba vietu skaits vietējiem palielinājies nav, taču pilsētā palielinājies izdarīto noziegumu skaits...

Tā kā slovēku draugi mūs uzaicinājuši ne tikai uz konferenci, bet arī iepazīties ar dažām medību saimniecībām un piedalīties pašās medībās (par to – kādā no nākamajiem MMD numuriem), esmu “paķērusi līdzīgu visu nepieciešamo” – mugurā medību tērps, pie rokas – dokumentu mapīte. To sauc par “ceļošanu bez bagāžas”...